

Од моментот кога харизматичниот француски кардинал Ришеље во 1635 година одлучи да ги заштити неколкумината врвни француски интелектуалци, кои се среќаваа почесто, креирајќи ја на тој начин прочуената Француска академија, патот кон создавањето слични институции кои ќе го понесат ова престижно име беше отворен за останатите европски земји. Создадена на почетокот како место за негување на францускиот јазик и неговата елоквенција, Француската академија брзо прераснува во престижна институција, која ќе ги обедени сите позначајни имиња во тогашното општество од светот на науката и уметноста.

Нинослав ИВАНОВСКИ

“

*Poka`i na
del a a ne na
zborovi!*

”

RES NON VERBA

VIVAT AC

Така, и со официјалното гласање во Парламентот во 1637 година, на предлог на кралот Луј XIII, е создадена првата значајна Академија во денешен смисол на зборот. Од тогаш до ден денес Институтот на Франција, како што таа денес официјално се нарекува, остана доследен на своите изворни принципи и покрај тоа што минаа години и векови на драстични промени, големи општествени пресврти, револуции и катастрофални цивилизациски погроми. Почитувајќи го секогаш величествениот блесок на создавањето во секој смисол на овој збор, Француската академија остана на висината на својата задача, а тоа значеше апсолутно над секоја дневна политика. Создавајќи ги 40-минатите членови познати како "бесмртни", таа примаше нови членови само доколку се ослободеше место, односно ако некој од почитуваните академици се преселеше на оној свет.

Новите општества и држави, креирани особено во XX век, специјално во просторот на Југоисточна Европа, задолжително требаше да оформат академии, пред сè, како израз на националниот идентитет и државноста. Навистина никој не би смеел да ја оспори оваа благородна иницијатива. Но, должностите кон нацијата и државата, мораме да се согласиме, многу пати очигледно беа насочени кон некои цели, кои ниту оддалеку не соодветствуваа на високиот рејтинг кој една ваква институција мора да го има.

Сите се сеќаваме на контроверзните меморандуми од речиси сите балкански академи во кои безмалку се повикуваше на војна, што за волја на вистината, понатаму и се случи. Во нив многу често не се зборуваше за наука и за уметност, туку за територии, па така ете ја доживеавме реинкарнацијата на идејата за Илирида на Албанската академија, при својувањето на македонската историја на Бугарската академија, повикот за српско обединување на Српската академија, непринципиелната улога во општите поделби на Балканот на Косовската, Црногорската или Војводинската академија или, пак, преименувањето на Југословенската академија на бискупот Јосип

НАУЧНИОТ ТРУД И ТВОРЕШТВОТО НЕ СЕ НИШТО ДРУГО ОСВЕН ВЕЛИЧЕСТВЕН ТРИУМФ НА СЛОБОДАТА КАКО ЕЛЕМЕНТАРЕН ПРИНЦИП НА НАШЕТО БИТИСУВАЊЕ. ВИСТИНСКА ПРИВИЛЕГИЈА Е ОВАА СЛОБОДА ДА СЕ КОРИСТИ, ДА СЕ НАМЕТНЕ КАКО УНИВЕРЗАЛЕН КОСМИЧКИ ПРИНЦИП ПРЕД КОЈ И БОГОВИТЕ ЌЕ МОЛЧАТ, А КАМОЛИ НЕКОИ СИТНИ ТРАНЗИТОРНИ ТАКАНАРЕЧЕНИ ЛИДЕРИ КОИ ТОА НЕ СЕ. ГРАЃАНИТЕ ВО ПРИНЦИП НЕ ИМ ВЕРУВААТ НА ПОЛИТИЧАРИТЕ И БИ БИЛО ПОГУБНО ЗА СИТЕ ТОА ИСТО ДА ГО ПОЧУВСТВУВААТ КОН СВОЈАТА АКАДЕМИЈА. ЗАШТИТЕНА ЗАД СВОЈОТ НЕПРИКОСНОВЕН СИД ОД ИНТЕЛЕКТУАЛНА СЛОБОДА И НЕСОМНЕН НАЦИОНАЛЕН ТВОРЕЧКИ ДОСТРЕЛ, АКАДЕМИЈАТА ТРЕБА ДА ГО ИСКОРИСТИ СВОЕТО ПРАВО ДА БИДЕ НЕМИРНА СОВЕСТ НА ОПШТЕСТВОТО, КОЕ ВО ОВИЕ ТРАНЗИЦИОНИ ВРЕМИЊА Е ДАЛЕКУ ОД СОВРШЕНО.

ADEMIJA

Јурај Штросмаер во Хрватска академија и тоа 150 години по нејзиното основање. Никој не може да го одрече влијанието на дневната политика врз овие одлуките, пак, улогата која ваквите меморандуми ја одиграа во истата таа политика, криејќи се божеме зад големите национални идеи и исправање на историските "неправди". Оттаму и стравот на граѓаните кога се јавува било која Акаде-

да се признае дека академиците овој пат беа на висина на својата задача. Со мали исклучоци, ретко кој граѓанин кој е малку повеќе информиран не би можел да го потпише изборот на новите академици. Од друга страна, пак, академиците мораат да нè убедат дека секогаш ќе бидат над политиката, дека искрено ќе ги почитуваат светлите научни и творечки традиции не земајќи ги

СИТЕ СЕ СЕЌАВАМЕ НА КОНТРОВЕРЗНИТЕ МЕМОРАНДУМИ ОД РЕЧИСИ СИТЕ БАЛКАНСКИ АКАДЕМИИ ВО КОИ БЕЗМАЛКУ СЕ ПОВИКУВАШЕ НА ВОЈНА, ШТО ЗА ВОЛЈА НА ВИСТИНАТА, ПОНАТАМУ И СЕ СЛУЧИ. ВО НИВ МНОГУ ЧЕСТО НЕ СЕ ЗБОРУВАШЕ ЗА НАУКА И ЗА УМЕТНОСТ, ТУКУ ЗА ТЕРИТОРИИ...

мија од овие простори, со некој свој меморандум, дека тоа може да биде предвесник на некое зло кое се назира над хоризонтот. Не ќе е на арно, велат граѓаните, имајќи ги предвид идеите за размена на територии или нешто слично "налудничаво".

Таму веројатно треба да се бараат причините што и годинашниот избор за нови членови на МАНУ наиде на многу невкусни коментари во печатот и меѓу граѓаните. Големите број кандидати, непотизмот, политиканството, непочитувањето на некои основни критериуми за избор и членство, примитивната агресивност на некои од кандидатите, невкусните лобирања, повторно оставија горчлив вкус на измама. Но, сепак мора

предвид, или барем не така очигледно, етничките и/или локалните предзнаци. Всушност, денешните информациски системи се толку многу достапни што секој од нас е препознатлив, анализиран и претставен во своето реално светло. Криењето зад политиката или зад партиските симболи и бои оттаму е безмалку смешна и го доведува кандидатот навистина во омаловажувачка позиција. Тоа секако важи и за сите оние кои се јавија на Конкурсот за членови на МАНУ. А тоа дека Академијата ѝ е потребна на дневната политика е повеќе од очигледно. Би сакал да не мислам дека има и обратна релација, и покрај тоа што таа не е така очигледна како претходната. "Хемијата" едноставно се чувствува во

воздухот и покрај тоа што оваа љубов не е романтична туку многу прагматична. Светол момент е Академијата да се оддели од политиката и од политичкото, од етникумот и од етничкото. Современото општество им припаѓа на храбри и слободни луѓе. Научниот труд и творештвото не се ништо друго освен величествен триумф на слободата како елементарен принцип на нашето битисување. Вистинска привилегија е оваа слобода да се користи, да се наметне како универзален космички принцип пред кој и боговите ќе молчат, а камоли некои ситни транзиторни таканаречени лидери кои тоа не се. Граѓаните во принцип не им веруваат на политичарите и би било погубно за сите тоа исто да го почувствуваат кон својата Академија. Заштитена зад својот неприкосновен сид од интелектуална слобода и несомнен национален творечки дострел, Академијата треба да го искористи своето право да биде немирна совет на општеството, кое во овие транзициони времиња е далеку од совршено. Така, најдобро ќе му се служи на народот и на државата, креирајќи и создавајќи постојано и постојано.

Меѓу годинашните академици од надворешниот состав се наоѓа и мојот школски другар Горазд Росоклија, професор на престижниот Универзитет Колумбија во Њујорк. Неговиот избор е потврда на упорноста која ја носиме како генерација. Родени во едно турбулентно поствоено време и воспитани во духот на слободарскиот интернационализам и хуманизам со чувство за еднаквост и братство, ете го доживеавме и нашиот прв академик. Сега кога е време да се направат билансите во животот, бескрајно сум среќен што кај Горазд овој биланс е позитивен. Ете добар пример, ете добар избор. Искрено се надевам, не и последен.